

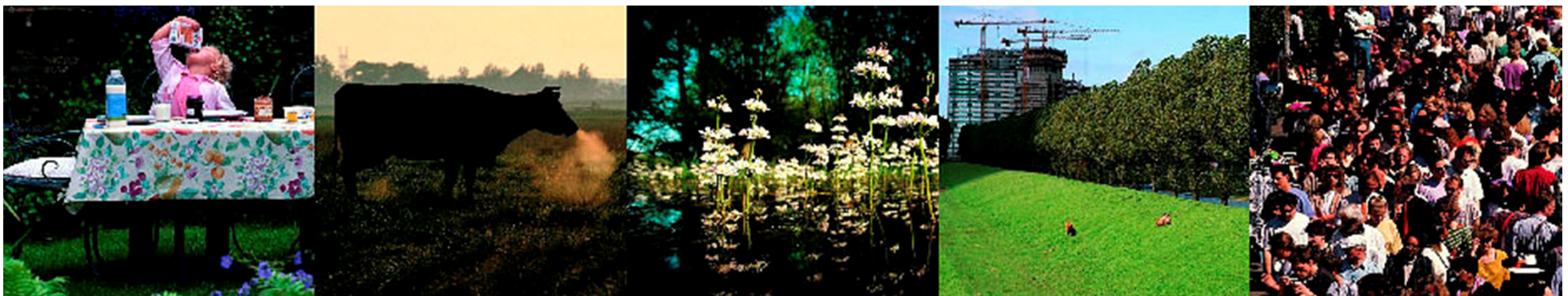

Verduurzamen kalverhouderij;

Kansen en obstakels voor innovatiesprongen

Onno van Eijk,, Kees van Reenen, Bart Bremmer, Jetta Heeres
(allen: Wageningen UR Livestock Research)
Adriaan Antonis (Centraal Veterinair Instituut, Wageningen UR)

Verslag Werksessie; 17 november 2010

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Inhoud

- Aanleiding, opdracht, aanpak
- Verduurzaming, van binnen en buiten bekeken
- De uitdaging

Dit verslag

- Dit is het verslag van de collectieve werksessie: Verduurzamen kalverhouderij; Kansen en obstakels voor innovatiesprongen
- Het verslag is opgebouwd rond de gegeven presentatie. De presentatie zoals die daar is gegeven, is ***als blauwe tekst*** weergegeven.
- Discussies en reacties van deelnemers tijdens de werksessie zijn herkenbaar als ***tekst in het groen***.
- Dit verslag zal onderdeel uitmaken van het advies dat Wageningen UR Livestock Research uitbrengt aan het ministerie van EL&I en de kalversector over kansen en belemmeringen voor innovatiesprongen naar verduurzaming van de kalverhouderij (medio januari).

Aanwezigen op deze werksessie

- **Bert Loseman:** Voorzitter kalverhouderij bij LTO
- **Fije Visser:** Kalverhouder, bestuurslid bij LTO Nederland
- **Bart Boon:** Biologisch kalverhouder
- **Chris de Jong:** Kalverhouder, bestuurslid bij LTO Nederland
- **Peter Theeuwes:** Dierenartspraktijk Thewi, Tilburg
- **Gerard van Beek:** G. van Beek en Zn. Kalverstalinrichting B.V.
- **Richard Bettink:** G. van Beek en Zn. Kalverstalinrichting B.V.
- **Peter Mölder:** Dierenarts en R&D bij Denkavit
- **Jacques de Groot:** VanDrie Group R&D
- **Henny Swinkels:** Directeur public affairs VanDrie Group
- **Herbert van Veen:** directeur SMG mestverwerking
- **Aart de Kruijf:** Wethouder gemeente Barneveld
- **Frits Vink:** EL&I, directie Agro Ketens
- **Yvonne Kleintjes:** EL&I, directie Voedsel, Dier en Consument
- **Marjan Moelands:** EL&I, directie Voedsel, Dier en Consument
- **Bert van den Berg:** beleidsmedewerker Dierenbescherming. Betrokken bij het Beter Leven Kenmerk
- **Kees van Reenen:** Wageningen UR Livestock Research , projectteam
- **Bart Bremmer:** Wageningen UR Livestock Research, projectteam
- **Onno van Eijk:** Wageningen UR Livestock Research, projectleider
- **Sierk Spoelstra:** Wageningen UR Livestock Research, programmaleider
- **Bram Bos:** Wageningen UR Livestock Research, procesbegeleider voor deze bijeenkomst

De werksessie, het programma

- Onno van Eijk gaf een korte introductie op doel en vraagstelling van de werksessie en het achterliggende onderzoeksproject.
- Kees van Reenen presenteerde de binnen de sector gedeelde visie op duurzaamheid in de kalverhouderij zoals die uit de interviews naar voren kwam.
- Onno van Eijk presenteerde de vragen rond duurzaamheid die zichtbaar zijn, maar vooralsnog niet worden opgepakt in de sectorvisie. Op basis daarvan werd gepresenteerd welke ankerargumenten hieraan ten grondslag liggen.
- Deelnemers reflecteerden op de presentaties en kozen de belangrijkste ankerargumenten, waarvan het nuttig is om de voor- en nadelen van het loslaten van dit argument verder uit te diepen.
- De deelnemers verkenden de voor en nadelen van het loslaten van de drie hoogst scorende ankerargumenten, evenals de mogelijkheden om de gesignaleerde nadelen weg te ontwerpen.
- Plenair deelden deelnemers hun conclusies betreffende de wenselijkheid en ontwerpruimte van een herontwerptraject voor duurzame kalverhouderij

Aanleiding en opdracht

- Uitvoeringsagenda duurzame veehouderij (LNV en sectoren):
'Naar integraal duurzame veehouderij in 2023'
- Opdracht Ministerie EL&I aan Wageningen UR Livestock Research :
 - Maak **nieuwe ontwerpen** van kalverhouderij
 - Die **integraal duurzaam** zijn
 - Doe dit samen met **relevante stakeholders**
 - Zodanig dat er **eigenaarschap** gecreëerd wordt in de echte wereld
- De eerste stap: Een systeemanalyse

Onze systeemanalyse

- Lopende projecten kalversector
 - Welzijn - gezondheid
 - Milieu
- 12 Interviews
 - Kalverhouders
 - Integraties
 - Stallenbouw & Inrichting
 - Veterinair
 - Dierenbescherming
 - Gemeente
 - Productschap
 - Mestverwerking
 - Retail
- Collectieve reflectie n.a.v. bevindingen (vandaag)

Doel van deze werksessie

- Identificatie van kansen en blokkades voor duurzaamheidsprongen in de kalverhouderij
- Door:
 - Delen en verrijken van analyse interviewresultaten
 - Blokkades voor verdere verduurzaming identificeren
 - Ruimte voor vernieuwing en herontwerp verkennen
- Om:
 - Inzicht te krijgen in gewenst vervolg verduurzamen en ontwerptraject
 - Advies hierover uit te brengen aan de sector en het ministerie van EL&I

Verhaallijn uit onze analyse

1. We zien dat de kalverhouderij een aantal issues omarmt in hun aanpak naar duurzaamheid
2. Sommigen lopen naar wens, anderen kennen nog obstakels
3. We zien ook dat een aantal vragen vanuit omgeving blijven liggen
4. Argumenten om deze issues niet aan te pakken zijn terug te brengen tot een aantal *ankerargumenten*
5. Verkenning: wat levert het op wanneer je deze anker argumenten loslaat?
6. Onder welke voorwaarden is wie bereid om hier actie in te ondernemen?

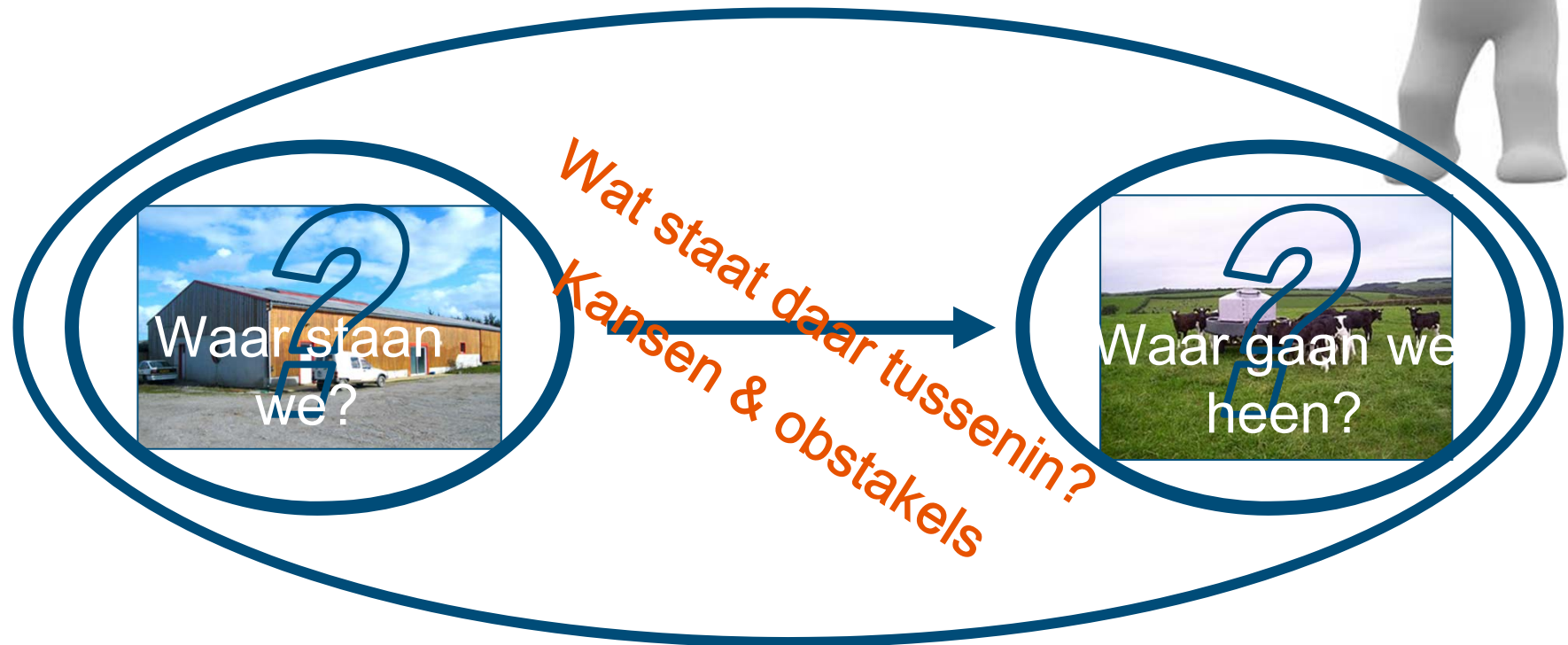
Bevindingen

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

A. Hoe ziet de sector verduurzamen?

Duurzaamheidsvisie kalversector (uit interviews)

De sector zegt: De kalverhouderij is duurzaam! Want:

- Rest- en bijproducten uit melkveehouderij (kalveren) en zuivelindustrie worden tot hoge toegevoegde waarde gebracht
- Er is sprake van een hoge mate van professionaliteit in combinatie met een sterk ontwikkelde kennisinfrastructuur
- De organisatiestructuur, gekarakteriseerd door korte lijnen in combinatie met een centrale aansturing, maakt een snelle, gecoördineerde en gerichte aanpak van duurzaamheidsvraagstukken mogelijk

Relevante aspecten volgens kalversector

- Maatschappelijke acceptatie
- Diergezondheid
- Economische levensvatbaarheid

*Vaak
genoemd*

- Carbon footprint
- Uitstoot van mest en mineralen
- Gebruik van grondstoffen

*Minder vaak
genoemd*

Relevante aspecten volgens kalversector

- Maatschappelijke acceptatie
 - Beeldvorming en imago
 - Dierenwelzijn
 - Inrichting landelijk gebied
- Diergezondheid
 - Antibioticumgebruik
 - Dierenwelzijn
- Economische levensvatbaarheid
 - Marktvraag
 - Professionaliteit, infrastructuur, efficiency
 - Schaalgrootte
 - Uitgangsmateriaal en grondstoffen

Relevante aspecten volgens kalversector

- Carbon footprint
 - Van voer en vlees
- Uitstoot van mest en mineralen
 - Centrale mestverwerking (KGBI)
 - Mestkwaliteit (consistentie)
 - Afzet
- Gebruik van grondstoffen
 - Tropisch hardhout
 - Import van diervoedergrondstoffen

Verduurzamen volgens kalversector

■ Gebruik antibiotica

- Masterplan (+)

■ Transport

- Geconditioneerd vervoer (+)

■ Vloeruitvoering

- Alternatieve welzijnsvriendelijke vloeren (oz) (+)

■ Kwaliteit kalveren

- Monitoring gezondheidsstatus en diagnostiek (+)
- Biesttest (+)
- Verzorging kalveren op melkveebedrijf van herkomst (-)
- Opvang en selectie van kalveren (-)

(+): wordt actie in ondernomen ; (-): nog geen actie ; (oz): in onderzoek

Verduurzamen volgens kalversector

■ Welzijn kalveren

- Ontwikkeling welzijnsmonitor (oz) (+)
- Optimalisatie verstrekking ruwvoer (oz) (+)

■ Huisvesting

- Koppelgrootte en stalcompartimenten (-)
- Optimaliseren stalklimaat (-)

(+): wordt actie in ondernomen ; (-): nog geen actie ; (oz): in onderzoek

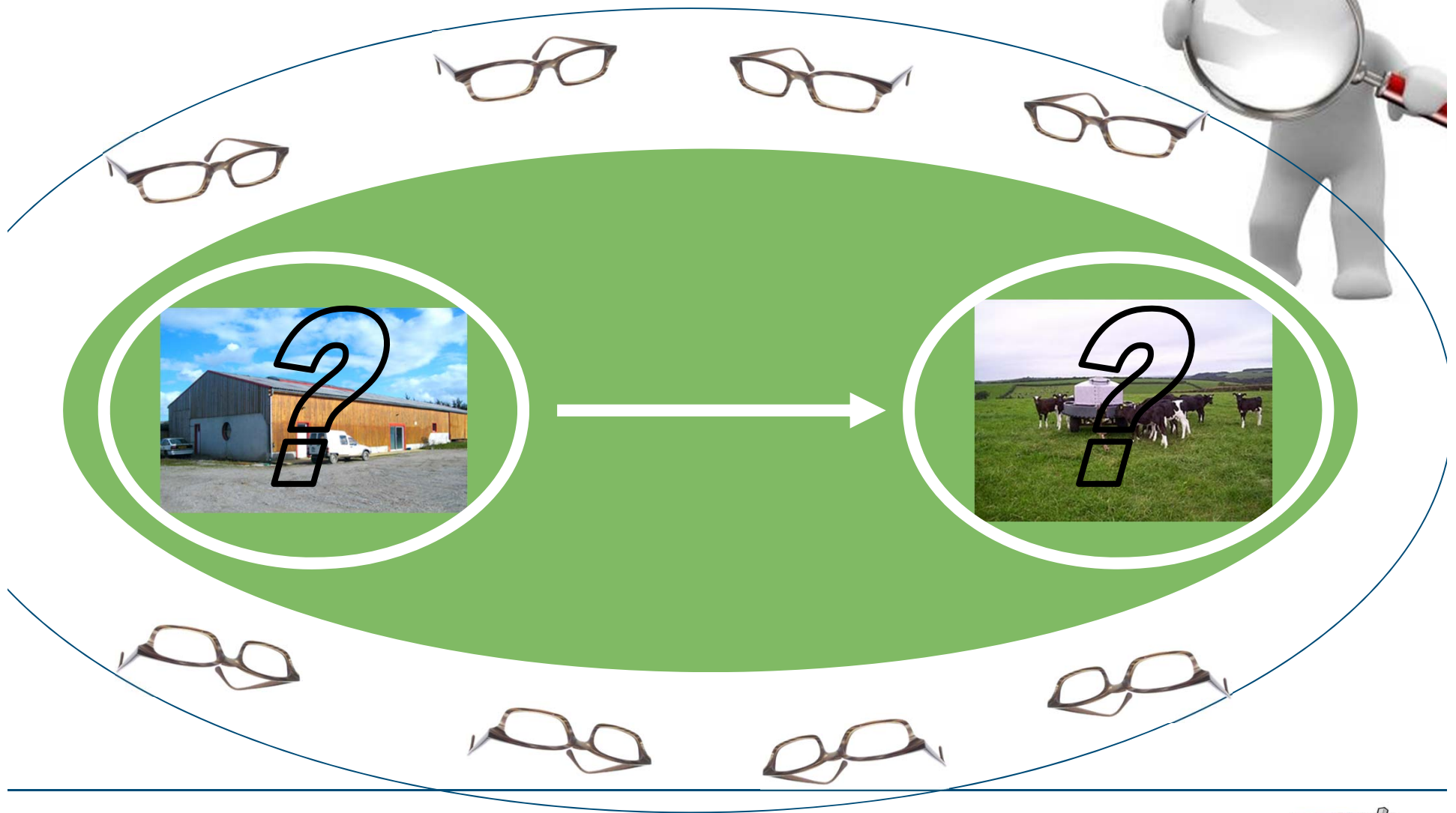

Reflectie aanwezig op gepresenteerde sectorvisie

- Sector ziet de duurzaamheidsuitdaging breder dan hier wordt gesteld. Vraagstukken rondom eiwitconsumptie, water en energie spelen zeker ook een rol. Maar de sector moet kiezen in prioriteiten, en die zijn hier helder verwoord.
- Het klimaateffect is een urgentere uitdaging voor de sector dan hier naar voren komt.
- Voedselveiligheid en goede voeding spelen continu een rol voor de sector.
- De nu weergegeven acties zijn niet voldoende voor de langere termijn. Verduurzamen gaat steeds door.
- Verwerken van reststromen wordt niet alleen vanuit duurzaamheid gedaan, maar vooral vanuit een economisch argument.
- Het verwerken van reststromen (kalf en zuivel) vormen het duurzame bestaansrecht onder de sector. Hiervoor ziet men – voor de grote markt – geen alternatieven (zie situatie UK met kalveren). De uitdaging is wel om met elkaar na te denken over alternatieven. Kunnen we die vinden?
- Professionaliteit is geen uiting van duurzaamheid, maar een voorwaarde om het duurzaam te kunnen doen.
- Communicatie is een belangrijk issue: wat kan werkelijk duurzamer, en waar moet beter over gecommuniceerd worden?
- Er zijn ook duurzaamheidsissues die in Nederland al zijn opgelost, bijv. hormoongebruik.

B. Vanuit de omgeving bekeken

Welke vragen 'uit de omgeving' blijven (nog) liggen?

(uit interviews)

- vragen rondom markt & sector
- vragen rondom het milieu & omgeving
- vragen rondom het kalf

Openstaande vragen rondom markt & sector

- De Nederlandse kalverhouderij importeert kalveren en voer van ver weg en heeft een kleine thuismarkt voor blank vlees.
- De hoge integratiegraad van de sector creëert uniformiteit, en laat weinig ruimte voor niches. Dit belemmert de innovatie.
- Rendement is mede afhankelijk van slachtpremies. GLB verandert: algemene premies verdwijnen.

Openstaande vragen rondom milieu & omgeving

- Ammoniak, stank en relatie met omgeving zijn voor kalverhouderij belangrijke issues.
- Mestwetgeving incl. bestemming mestproducten wordt scherper, dit zal een nieuw overschot veroorzaken.
- Melkpoeders zijn steeds minder een reststroom. Er is concurrentie op melkbestanddelen. De melkvervangers zijn onduurzamer.

Openstaande vragen rondom welzijn & gezondheid kalf

- Kalveren hebben beperkte bewegingsruimte en komen niet buiten.
- De voerbehoefte van het ontwikkelende kalf wordt met hoge melkgift niet gedekt (weinig pensontwikkeling).
- Grote hoeveelheden melk en twee keer per dag voeren zorgen voor gezondheidsproblemen.

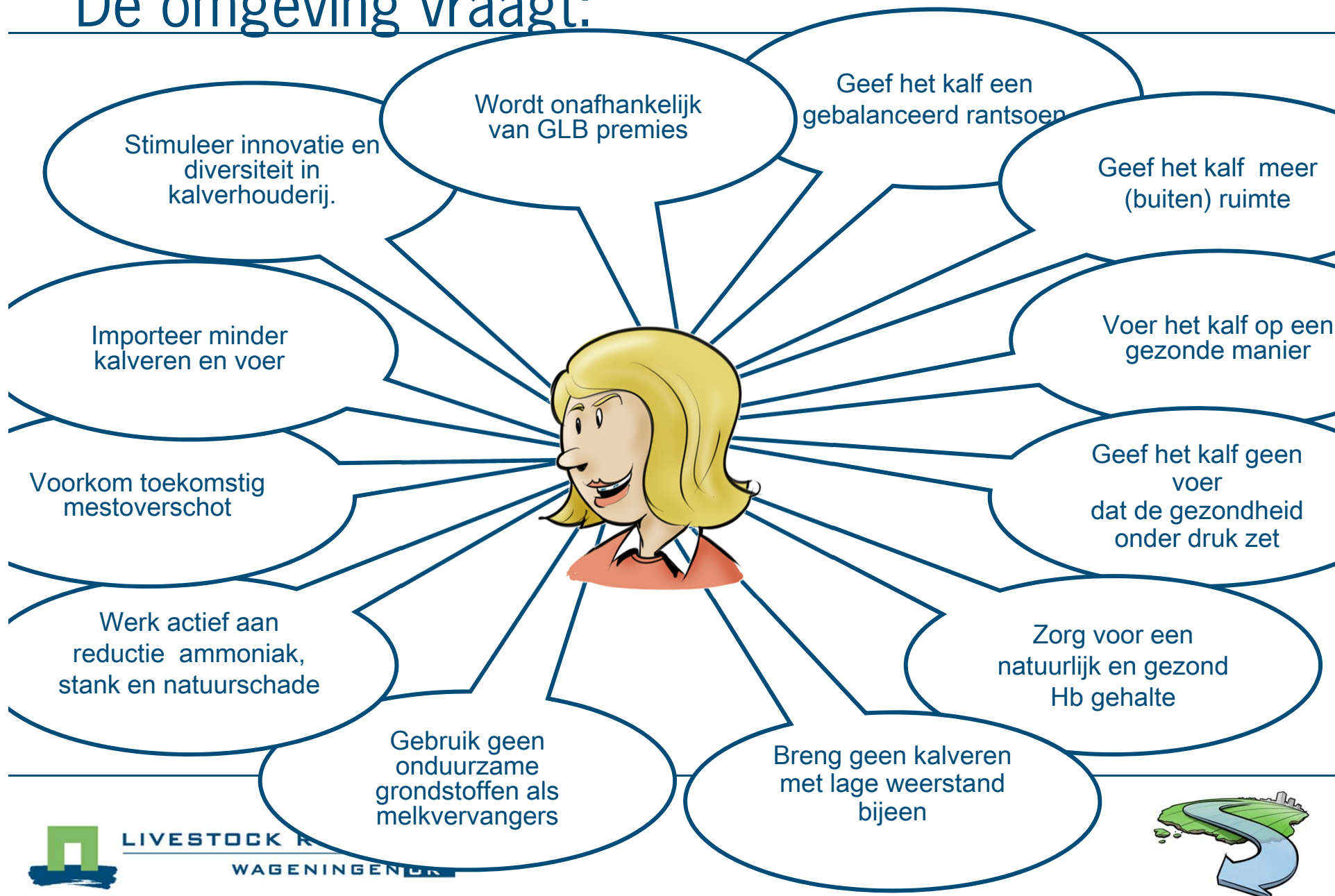

Openstaande vragen rondom welzijn & gezondheid kalf

- Hb-niveaus aan het eind van de mestperiode zijn onbekend. Discussie over een gezond niveau van Hb blijft bestaan.
- De kwaliteit van de melkpoeders is niet constant. Uitgeklede voeders zetten gezondheid van het kalf onder druk.
- Weerbaarheid van jonge kalveren is laag. Je brengt ze op het minst geschikte moment samen.

De omgeving vraagt:

Reflectie aanwezig op gepresenteerde openstaande vragen

- Vragen worden herkend. Het is onduidelijk hoe breed de vragen worden gedeeld (wat is het gewicht? Wie vragen er echt om?)
- Niet aangegeven wat de erkende relevantie van de vraag is. Sommige vragen worden degelijk onderbouwd door wetenschappelijk onderzoek, anderen niet. Dat is emotie.
- De hoge integratiegraad is niet alleen belemmerend voor innovatie in de sector. Dat heeft ze ook laten zien in het verleden. Kalverhouders worden wel geremd om individueel dingen te gaan uitproberen.
- Rondom voeding en melkpiek is al wel veel gebeurd, maar we herkennen dat de vraag in de buitenwereld er nog ligt.
- Het ministerie en de Dierenbescherming krijgen veel vragen waarom kalveren niet op stro liggen, en waarom het kalf niet bij de koe is.
- De vraag rond inpasbaarheid van het bedrijf in de omgeving moet worden toegevoegd.
- Vragen rondom de omvang van antibioticagebruik leven heel sterk, maar die heeft de sector al in haar duurzaamheidsvisie opgenomen.
- De presentatie roept de vraag op welke vragen *niet* worden gesteld voor de kalverhouderij, maar wel in andere sectoren: o.a. fokkerijissues.

Een gesprek

Kan dat ook niet anders???

Waarom?

Waarom haal je niet minder kalveren uit het buitenland?

kunnen we rendabel blijven produceren

kunnen we in de marktvraag voorzien

kunnen we ons kennis niveau behouden

Want alleen zo ...

Want de sector omvang moeten we behouden

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Waarom blijven deze vragen (nog) liggen?

- Wat opvalt is dat een aantal argumenten steeds terugkomen die:
 - rechtvaardigen wat de sector nu aan duurzaamheid doet
 - rechtvaardigen waarom het (nog) niet opportuun is om die openstaande vragen actief bij de kop te pakken.
- En over die argumenten willen we het graag met u hebben!

Anker-argumenten

Terugkerende anker-argumenten.

1. Behoud omvang sector
2. Kwaliteit van het kalf is een gegeven
3. Uniforme grote koppels zijn noodzaak
4. Er is één bewezen houderijsysteem
5. Voerstrategie is optimaal
6. Kleur is een essentieel kwaliteitsaspect voor behoud van markt kalfsvlees <formulering gewijzigd tijdens sessie>
7. *Er is een onlosmakelijke verbinding tussen melkveehouderij en kalverhouderij <toegevoegd tijdens sessie>*

Anders denken

- Wat kan en mag er ontstaan als je deze ‘anker argumenten’ even los laat?
 - Welke vragen kun je oplossen als je dit Anker Argument even wegneemt?
 - Wat is de legitieme reden om dit Anker Argument te blijven hanteren?
 - Op welke manier kun je de onderliggende doelen van dit Anker Argument ook realiseren?
- Ook eerder hebben we al ‘Anker Argumenten’ losgelaten

Anker-argument van vroeger: **individuele huisvesting**

Ooit was ook dit een ankerargument

- Anders kalveren houden was niet mogelijk
- Enige wijze om goed voor kalveren te kunnen zorgen
- Weinig bewegen houdt vlees blank
- Veilig en gecontroleerd

Toch moest het veranderen

- EU commissie wilde verbod op individuele huisvesting.
- DB, sector en overheid convenant (1996):
- Nieuwe stallen: vanaf 1998 alleen in groepen
- NL liep voorop binnen de EU, maar druk moest wel van buiten komen.

En wat blijkt?

Loslaten van het ankerargument biedt meer voordelen dan vooraf gedacht

- Kalveren presteren beter
- Prettiger werken
- Beter imago

Wie wil er nu nog terug?

Was het (achteraf) terecht dat hier aan vastgehouden werd?

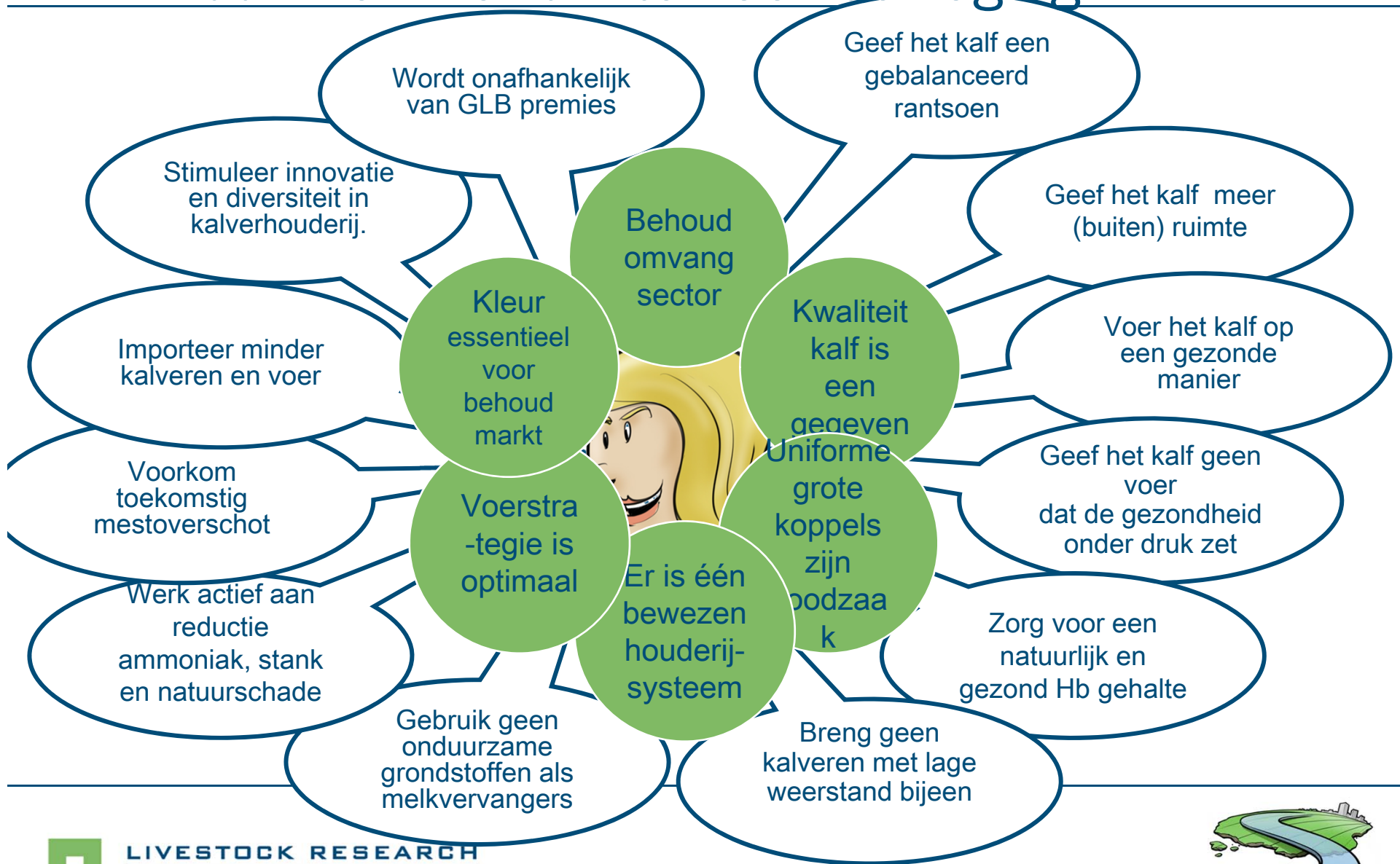

Reflectie aanwezig op gepresenteerde anker-argumenten

- Formulering van het argument rond blank kalfsvlees moet anders; het gaat om behoud van een markt in kalfsvlees. En kleur is daar een belangrijk aspect in. De beleving in de markt moet veranderen.
- De onlosmakelijke koppeling met melkveehouderij is een ankerargument dat mist.
- Achter het argument van omvang van de sector ligt a.) de focus op Europese markt b) het behoud van benodigde kennisinfrastructuur en c) het behoud van werkgelegenheid en familiebedrijven
- Is het ter discussie stellen van bestaande kennis en knowhow eigenlijk wel duurzaam in het licht van de stijgende vraag naar voedsel?
- De ankerargumenten dwingen niet tot veranderen, maar de vraag is waar het loslaten van dit argument voordelen kan opleveren voor sector en omgeving
- Het ter discussie stellen/verkennen van de voor- en nadelen van de ankerargumenten moet worden gezien als denkexercitie.
- De bereidheid om ankerargumenten ter discussie te stellen vormt de zoek- en ontwerpruimte voor een mogelijk herontwerpproject als vervolg.

En waar zien we ruimte voor beweging?

Vraag

Wat zouden nu ankerargumenten kunnen zijn waarvan we in 2023 zeggen

“hé, waarom hebben we dat zo lang vastgehouden?”

- Achter welke argumenten zitten ook voordelen?
- Voor welke ankerargumenten zou je dat willen verkennen?
- Waar kun je je inbeelden dat het voordelen kan hebben om het ankerargument *los te laten*?

■ *Opdracht: Deelnemers scoren de ankerargumenten op basis van deze vraag.*

Scores van anker-argumenten

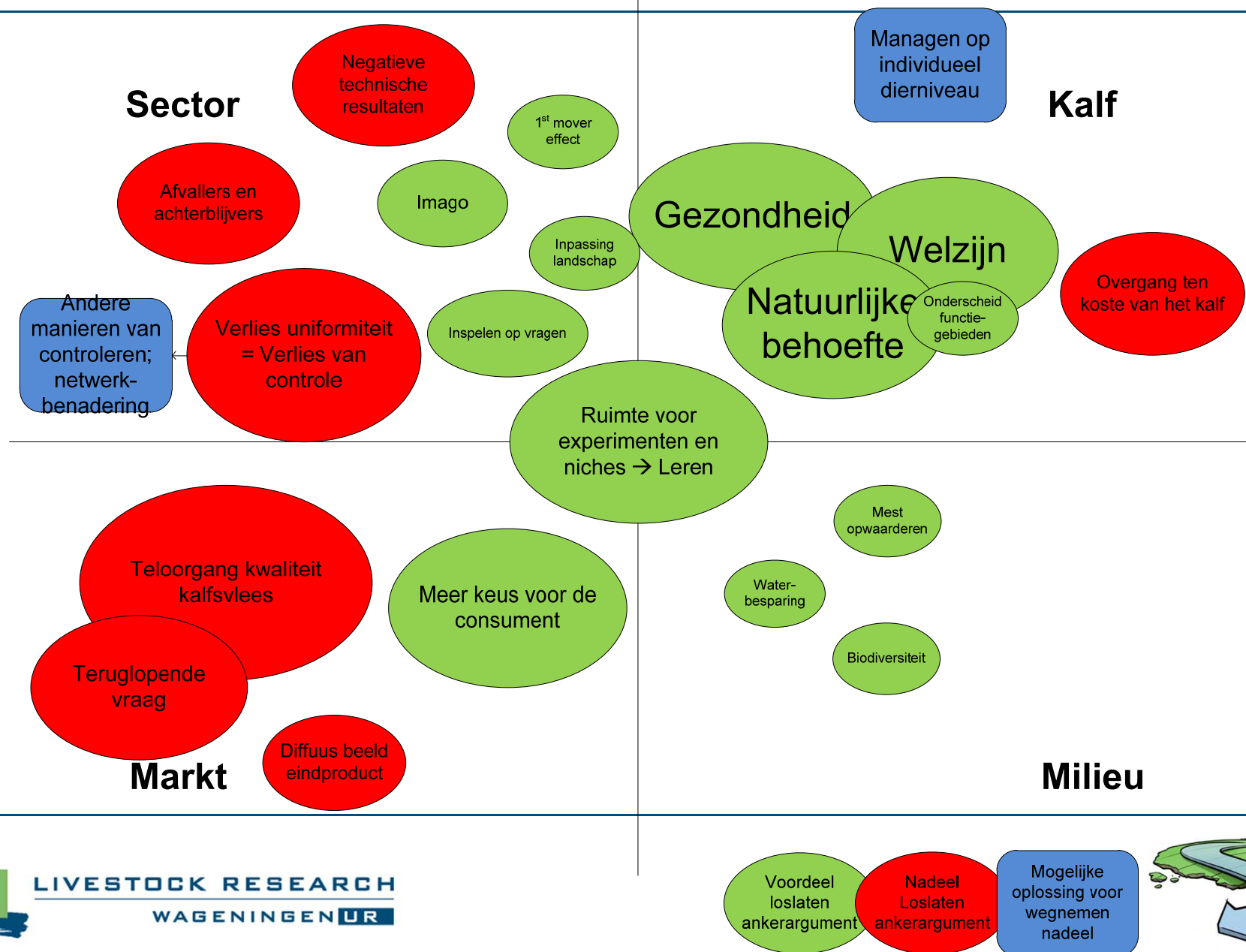
1. Er is één bewezen houderijsysteem (score= 12)
2. Kwaliteit van het kalf is een gegeven (score= 9)
3. Voerstrategie is optimaal (score= 9)
4. Kleur is een essentieel kwaliteitsaspect voor behoud van markt kalfsvlees (score= 8)
5. *Er is een onlosmakelijke verbinding tussen melkveehouderij en kalverhouderij (score= 5)*
6. *Behoud omvang sector (score= 3)*
7. *Uniforme grote koppels zijn noodzaak (score= 2)*

Opdracht: Verken voor- en nadelen bij loslaten ankerargument
en kijk welke nadelen zijn weg te ontwerpen (nieuwe oplossingen)

Discussie AnkerArgument: Er is één bewezen houderijsysteem

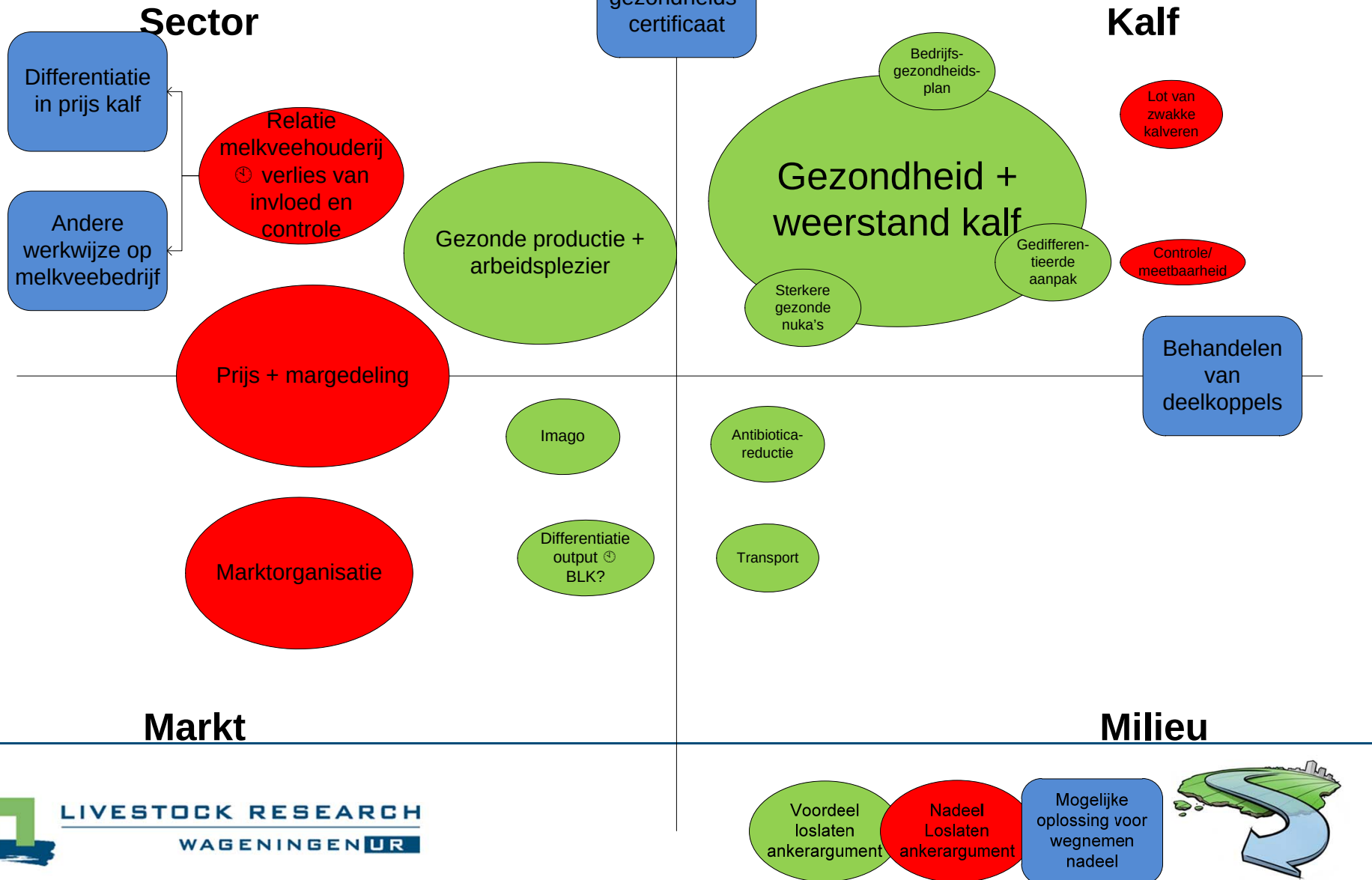
Discussie AnkerArgument: Er is één bewezen houderijsysteem

- Loslaten van dit argument betekent meer ruimte voor een diversiteit aan houderijvormen voor kalveren
- Dit heeft potentiële voordelen voor kalf, sector en milieu. M.n.
 - Gezondheid en welzijn van het kalf
 - Flexibiliteit en innovatiekracht door leren en experimenteren
- Potentiële nadelen concentreren zich in sector en markt m.n.:
 - Herkenbaarheid van het product kalfsvlees
 - Controleerbaarheid en beheersing productie
 - Overgang geeft dip
- Oplossingen worden gezien in alternatief management en andere methodes van samenwerking:
 - Indiv. Diermanagement
 - Netwerk benadering
- Conclusie is dat er zeker ruimte is om verder te zoeken: ruimte om individueel en collectief te zoeken naar experimenteerruimte stimuleert de innovatie en de mogelijkheid om in te spelen op nieuwe vragen

Discussie rond AnkerArgument: Uitgangskwaliteit van het kalf is

een gegeven

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Discussie rond AnkerArgument : Uitgangskwaliteit van het kalf is een gegeven

- Meer grip op de uitgangskwaliteit van de kalveren is gewenst, maar is het ook realiseerbaar?
- Voordelen van betere kwaliteit liggen:
 - Allereerst bij gezondheid en welzijn van het kalf
 - Dat heeft zijn effect op productiviteit, werkplezier, efficiëntie en het verlagen van antibioticagebruik
- Nadelen zien de deelnemers vooral in markt en sector:
 - Het vraagt een ander houderijsysteem
 - Andere uitbetaling: wie verdient eraan?
 - Verlies van beheersing en controle van kalfkwaliteit
 - Andere marktverhoudingen
 - Grotere betrokkenheid van melkveehouders is vereist
- Opvallende vraag is: wat doen we met kalveren van slechte kwaliteit?
- Oplossingen liggen op het terrein van:
 - Uitbetaling kalveren
 - Kwaliteitsmonitoring kalf
 - Systeem op melkveebedrijf
 - Houderij in deeltkoppels
- Conclusie is dat het een heel groot voordeel zou zijn als je de voorgeschiedenis van het kalf weet; iedereen is het met elkaar eens dat er op dit gebied zeker nog wat te winnen valt

Discussie rond AnkerArgument: Voerstrategie is optimaal

Sector

Meer melkeiwitten
→ meer kosten

Automatisch
voeren → minder
arbeid

Meer ruwvoer →
hoger ijzergehalte/
roder vlees

Onbeperkt
ruwvoer dat
geen ijzer
verhoogt

Geen markt voor
ander vlees

Smaakvol
vlees

Natuurlijke
productie

Imago bij
de NL
consument

Markt

Kalf

Klemvoeren bij
ruwvoer ipv melk

Natuurlijk
gedrag/
behoeften kalf

Meer
zuiveleiwit

Ruwvoer:
betere
penswerking

Strooisel-
behoefte
dekken

Vrije
toegang tot
voer

Onbeperkt
water
verstrekken

Droge fractie
mest →
strooisel

Bodemleven
en
biodiversiteit

Regionale
kringlopen
sluiten

Meer ruwvoer:
zwaarder P;
beslag N & K

Toestaan van
dierlijke mest
als
kunstmestvorm

Meer ruwvoer →
makkelijker
mest-verwerken
op bedrijf

CO2
foodprint
verlagen

Meer ruwvoer:
moeilijker
mineralen
terugwinnen

Optimalisatie
mondiale voer- en
mineralenstromen

Milieu

Voordeel
loslaten
ankerargument

Nadeel
Loslaten
ankerargument

Mogelijke
oplossing voor
wegnemen
nadeel

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Discussie rond AnkerArgument: Voerstrategie is optimaal

- Alternatieve voerstrategieën die worden gezien zijn: frequentie melkgift, verhouding melk-ruwvoer-krachtvoer en verhouding van grondstoffen in melkpoeder.
- Voordelen van andere voerstrategieën komen vooral ten bate van het kalf en zijn natuurlijke voedingsbehoefte
 - Ook voordeel in arbeid te halen
 - Effect op smaak & kwaliteit van vlees zijn tweeledig
- Verhouding tussen + en – op gebied van milieu is onduidelijk. Dit is erg afhankelijk van mee te nemen effecten (alleen klimaat of ook emissie, winning mineralen uit mest of kringlopen bij verschillende herkomst voerbestanddelen)
- Markt nadelen komen voort uit het effect op de vleeskleur van hoeveelheid en type ruwvoer.
- Opvallend is dat nadelen voor een strategie met hogere frequentie melkgift beperkt lijken.
- Oplossingen worden gezocht in:
 - Optimaliseren Peters Farm systeem
 - Ruwvoerders met gering effect op Hb
 - Bewerken en hergebruiken van (mineralen uit) mest. Evt. knelpunten in relatie tot de voerstrategie en mestkwaliteit zijn oplosbaar
- Conclusie is dat er ruimte is voor andere voerstrategieën. Met name een hogere (en meer natuurlijke) frequentie van de melkgift lijkt realiseerbaar. Meer ruwvoer is gewenst, maar nadelen in de vleesmarkt moeten worden opgelost.
- In de discussie is weinig gesproken over alternatieve grondstoffen in melkpoeder, en de mogelijkheden om deze in andere vorm aan de kalveren te voeren (krachtvoer)

Slotconclusie deelnemers voor eigen actie

- Mestverwerking zal inspelen op alle veranderingen
- Ik zal vanuit eigen perspectief blijven nadenken over en bijdragen aan verbeterpunten
- Ik zie bevestiging dat we aan de goede zaken werken
- Ik ga kijken of we ruwvoer kunnen vinden dat onbeperkt gegeven kan worden
- Ik wil ruimte voor dynamisch / automatisch voeren verkennen
- Ik wil meer onafhankelijk onderzoek naar oplossen van knelpunten
- Ik ga internationaal dierenbeschermingorganisaties benaderen voor beïnvloeding kleurvraag vanuit de markt
- Ik neem de brede visie mee in beleidsvorming
- Ik wil zaken van vandaag vertalen naar concrete aanpassingen op stalniveau

Slotconclusie deelnemers voor herontwerp traject

- Ruimte voor herontwerp: meer dan vooraf gedacht
- Met andere kwaliteit kalf en voerstrategie lijkt voor kalf en economie nog veel te winnen
- Herontwerpen vraagt prioriteren; pak niet alles in één keer aan
- Neem bij herontwerp ook tempo van verandering mee. Dit moet bij te benen zijn; er speelt al heel veel voor de sector
- Sector moet een stal durven bouwen die fundamenteel anders is
- Kost- en opbrengstprijzen bepalen veel ruimte: ruimte ligt nog in voerstrategie/dynamisch voeren
- In een herontwerp moet ook de vleeskleur discussie worden meegenomen, hier hangt alles mee samen; er moet wel goed nagedacht worden over de echte consequenties voor je een markt gaat veranderen
- Ontwerp een stal gericht op laag antibioticagebruik
- Partijen tonen brede bereidheid tot over de grenzen heen kijken
- Ruimte in ontwerpen rondom natuurlijk gedrag van het dier
- Kijk vooral naar integrale ontwerpen, neem meer aspecten tegelijk mee in een ontwerp
- Betrek brede groep van mensen uit verschillende perspectieven bij het herontwerp

Afsluiting

- Wageningen UR Livestock Research maakt verslag
 - Dit wordt teruggekoppeld naar deelnemers en aan verhinderde genodigden (PVE)
- Op basis daarvan schrijft Wageningen UR Livestock Research haar advies aan Ministerie van EL&I
 - Advies medio januari beschikbaar
 - Ook beschikbaar voor de sector (ACK)
- Op basis daarvan invulling herontwerptraject 2011
 - Met sectorpartijen
 - Met omgeving

Dank voor uw
bijdrage

Onno.vaneijk@wur.nl

Kees.vanreenen@wur.nl

Bart.Bremmer@wur.nl

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

